

KAT-E



POVESTI KAT-E ALINA ȘERBAN

KIPURI KAT-E VERA SURĂTEL

*Kerdo and-o dialekto karpatiko kat-o
Petrilă Daniel-Samuel*



Povèstè kat-e Alina Şerban

Kipuri kat-e Vera Surăţel

*E Elena pe' vazdel PAST-O gozo kidimen te le vastenţa
kerel and-o aiero o akoperişî kate peskiro kher.*

Vaş-o' cyhave, vaş-o' bare manuşa te
vaşe sè odola kai na n'i len kher.

Proiekto vazdimen kat-e Fundaţiè 9
and-o programo Artists Rooms




artists
rooms

un proiect finanţat de

fundaţia9



ERIAN
EUROPEAN ROMA
INSTITUTE FOR ARTS
AND CULTURE



Kana hin'omas me țân'i anau manghe goud'i ke ande
iekh iuvend, me mira daa cyhiuvahas etikețâ p-o' borkan'è
jemurența.

Sfdfsfsfgsfgsfgsgfdsgfdsgfdsgfdsgfdsgfd! -


iekh larma but bari!

Avilea o buldozèri odo darano te halea sè amaro kher te sè
o' borkan'è pe' pharade. Miri dai rovelas, cyerkunelas te kidel
d- and-o' but'è te cyigardelas:

Mire lèspezî, beșen ke has neive!

De dar me atuncyi kerd'il'om sar iekh punto. Na!
Te mai țân'eri, ji kana na mai ma' dikhl'om nicyi me maman.





Sâmțând'om ke pharad'ol e phuu tal-amende. D-atuncyi kana has odo buldozèri nafel, ame' ande athe. Te e mama lenghe phend'a:

Athe na n'i kher manușenghiro. Hin melalo, khandel jungale. Kas le' cyeailiolas te juvel mașk-o' gozuri?

Amende khere khandel kăpșun'i. Athe na mai keras jemuri, e mama phenel ke na n'i amen sowa.





Akana n'om bari, arisau ji ke orso klanța. Kana hin tato mai but te mai but ma' cyeailiol te jau mira daa te lake vazdau, voi tãgãșinel and-o' khera kat-o' gaje te kana hin n'ilai thovel lenghire prokouțuri te adè but'i ma' cyeailiol but.


Jas amenghe la gãleataa amendar, periența bare te țâne te frekinau te me laha te pal-odè ma' mikel te ma' dau p-o derdeluși kat-o prokouțo.

Janau akana sar te kerau bare balòn'è te te le' pharavau kana nath'on.
Cyiusinaaaaaau!




O buto gozo hin kana hin auka baro ke pat'as ke na mai hin than vaş-o cyeri.

Avilea e maşina! Hin but but'è kai o' manuşa le' cyiuden te hine but şukara. Sss! Dikhau palal te na ma' dikhel miri dai. Voi na ma' mikel athar ke hin nafel but'i te ke ma' moşkolinau. Voi anel pan'i dural. Dikhes athar amendar ke pe' kerel auka iekh ţâno drom d-and-e cyik, jas pe leste ji teile te pal-odè ujares te dikhes dake nakhel varikon k-e /okaziè/, dake na nakhel n'ikon, la les teilal, ji paş-o foro te othe hin iekh han'ik, da' kai na prè jal te pal-odè kampil te tu' manghes de lumè te hin nafel kana phenen tuke NA!



Eta te dikhas. Heil
Iekh vast păpuşakiro!
Kampil te la skăpinas!

E Elena ţârdel iekh vast kate iekh păpuşè blondo balenţa te d- okover vast ţârdel... iekh poţoko but baro.



Band'arindoi o mui iek pikuţo, e cyhei ţârdel voi mai zurale
te astarel e păpuşè and-e braţa.

O poţoko ruşel te naşel pale late. E Elena naşel it'o, it'o. Arislea paş-o kher kai beşel voi te pat'al ke skăpind'a lestar. Asal te del te dikhel kare peskiri păpuşè-nafel kana... o poţoko hut'el late kar-o mui. Cyerkunel te le' hohavel, naşel iekh pale aver sè rōta pal-e găleata kate lakiri dai.

E ţân'i cyhei bistarel sode pharo hin vaşe lakiri dai te anel pan'i te ke odo pan'i has vaşe iekh thoipen lacyho and-adè rat'i. Voi cyhudel o pan'i p-o poţoko te pat'al ke adè but'i le' kerla, numa' ke kat-o pan'i o' bala kat-o poţoko kerd'on but şukara, sar and-e reklama.



E Elena izdral te mai zurale te cyiuvel e vid'erè pe leste.



Del le punrèhè te o poçoko pe' burd'inel la gäleataha ji teile.




E vid'erè mira daki pharad'ol.



O poçoko, sostar sè pe' boldind'a, kamel te naşel.

E şân'i cyhei acyhel akana te 'şälejinel ke pharad'a e vid'erè mira daki, kai voi jalas k-e but'i laha te ande savi anelas pan'i. Te... na mai şainel te anel pan'i!
Rovel da' pal-odè phenel peske/ kampil te rezolvinau, me kampil te anau te o pan'i te e vid'erè mira dake/.





E Elena pe' vazdel opre, katar
şaines te dikhes e lumè, past-ado
gunoi. Fişkurinel and-o aiero te avel
iekh cyòra bari. E Elena hin'i
bântălimen, rond'i, dikhel ke
lakiri păpuşè te phenel la cyòrake:



Me na mai kamau te avau... sar mande, me kamau te avau
sar late, sar sèvore o' cyhiè prinşesuri. So bala şukara hin
lala, o' cyhave sar hin'i voi na pe' khelen manţa.

E cyòra lake phenel: Hin'an şukar
vòrta auka sar hin'an tu.

E cyòra la mikel paşe iekh kher, kai hin but cyhave kai hin len pijamalè p-o formă te beşen k-o oblako te hine auka korkore.


E cyòra la lel pale la Elena te la cyhuvel p-e marjin'è kate iekh oblako. Jal and-odè kamera te la cyailiol but. Sikavel but şukar, na n'i sar kai beşel voi.



E Elena dikhel mirimen andar e kamera. Òòò, hin len sèkon fèlo!
Dith'ol iekh kamera kai beşen cyhave. Jal te apăsânel o butono kat-o
înrerupători te so louke! Pòk, pòk, pòk, phaberdo te mundardo.
Adè da/ khere/. Mundardo, phaberdo, pòk, so louke! Pe' aşunel iekh
nakh țârdimen. Innnssssnnnnnnnnnnhhhh!



And-o pato hin iekh țân'i cyhei.
Hin'i but Năkăjimen.



E Roberta - e țân'i cyhei kai hin la
o numărö 67 (șouvardeș tai efta)
athar - phenel kar-e Elena ke athe
beșen numa' daiè k-o programo
te o' bare cyhave te o' țâne
saventa voi mai pe' marel lența.
Hin cyhave kai hin len dada
kai beșen and-aver than. Von jan
but'ivar khere - and-e familiè.
Te e Roberta kamel adè but'i.



Ad'es hin o d'es kat-e Roberta. E mai kamli dai kat-o programo, e
mai lacyhi, șukar vastența, șukar glasòhò te kai khandel țukuri
vanilimen... na avilea ad'es. Peskiri țân'i cyhei cyacyi - cyacyi hin'i
nasfali te parud'a e tura avera daiaa k-o programo. E Mama
țukuri-vanilat na bistard'ahas ke hin lakiro d'es, da' auka... sèvoren
bisterde, sèvoren manușa, sè o universo bistard'a.

Atuncyi e Elena mai dikhel iokhar k-e păpușè-nafel te la del la Robertake. O' țâne cyhiè pe' len and-e brața. E Roberta dikhel k-e păpușè blondo, la lel and-e brața te lala te phenel:

Kamau te avau sar hin'i voi, sar o' cyhiè kai hine line and-e familiè, te avau...



E Elena la întrerupinel:

Hin'an lacyhi te șukar vòrta sar hin'an.

E Elena: Şai te aves amende kana kames! Miri dai şai te avel te kiri dai!

E Roberta: Te tu şai te aves athe te tu' thoves, tu' garuvau me.

E Elena: è, da! E mama! E vid'erè! Tu na şaines te ma' des iekh vid'erè pherdo pan'èhè, vaşe miri dai, vaş-amenghe? Athe tute pat'au ke hin tumen mai but.

E Roberta: Tu dohos, da' na şainau. Athe khaicyi na n'i miro, khaicyi na n'i mande khere.




Dikhel iekh k-okèvèr, ţârden pharo te pal-odè asan.
/So mişto hin te tu' avel hortacyè/, phenen penghe
o' cyhiè and-e goud'i.

O' cyhiè jan penghe le raièhè kai beşel p-e uliça peske țâne radiòhò.
Jan penghe ketane iekh uliça, dui te nakhen paşe mai but bare te țâne
khera and-o suro, zeido, galbăno, khera kai hin len şukipena opral →

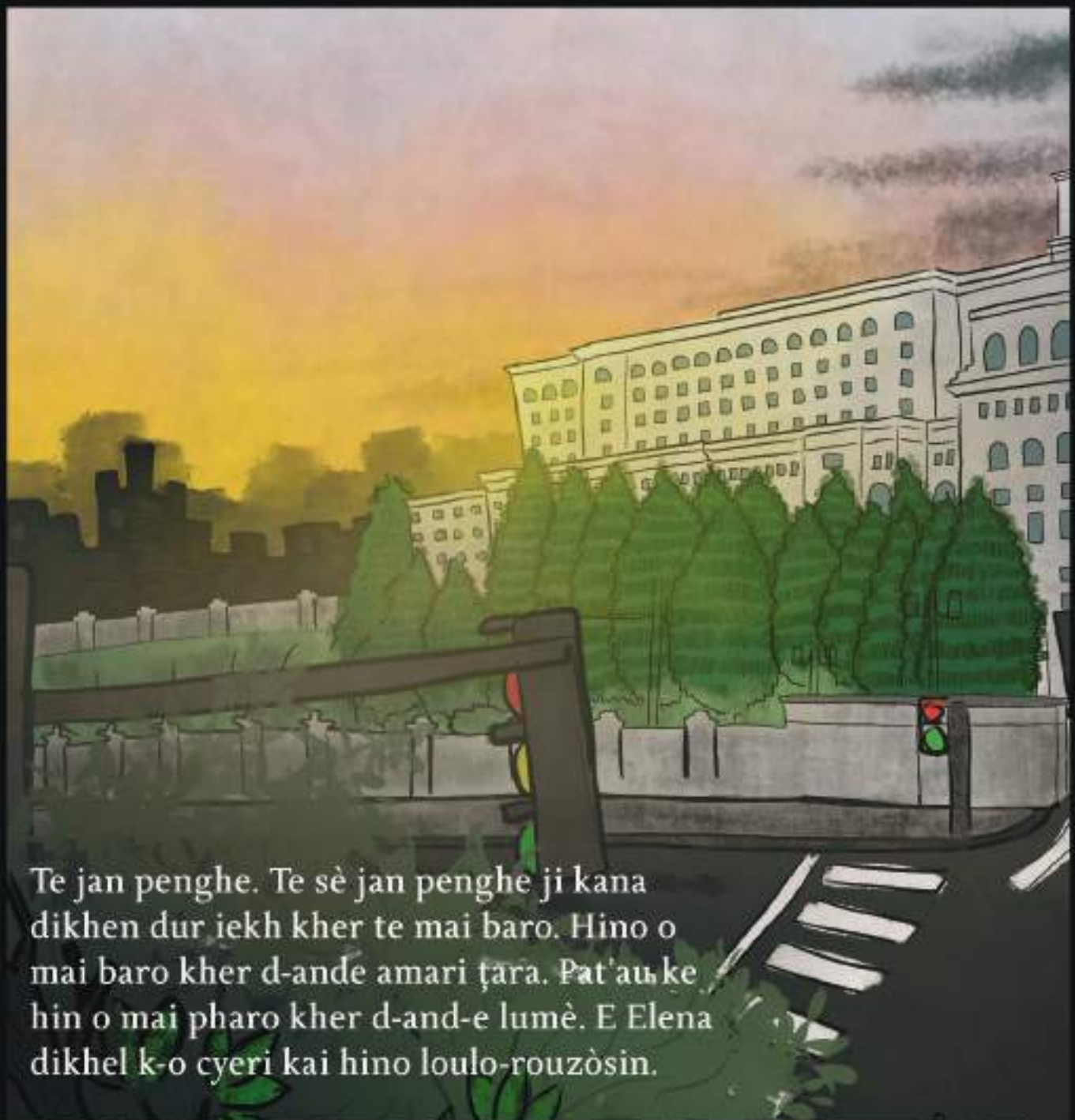
O' cyhiè jan p-e uliça te
pe' aşunel:

Na n'i tumen iekh leo?
Vòi iekh bateriè?
Ado radiouo hin
miro hortako te akana
na mai hin les hònga.

te and-o' părțâ hine sar o' bala krețo, mansard'ența, balkòn'ența, jamurența sèkonfèlo prafòò pe lende, firònjenta kai has varikana tistașo, undarența, kăputurența, barența te lăkătența. S-ol trin dikhen k-o' buto khera nanghe mașke save fișkurinel e balval.



Haid'i amența! Te amen kampil te arakhas iekh vid'erè.



Te jan penghe. Te sè jan penghe ji kana dikhen dur iekh kher te mai baro. Hino o mai baro kher d-ande amari țara. Pat'au ke hin o mai pharo kher d-and-e lumè. E Elena dikhel k-o cyeri kai hino loulo-rouzòsin.

E Elena: Rat'ola it'o te kampel te ma' boldau khere numa'... na ma' boldohos angheal te lacyharau so grășind'om.

O Gheorghe: Orkon greșinel, me pat'au cyeacyi ke kiri dai tu' ujarel khere. Me phenau te ame' dăspărțânas, șai te arakhas variso paș-ado baro kher.

Ande lenghire iakha dith'ol ado kher baro te pașal, o turno kate iekh khanghiri but bari te barvali.

S-ol trin pe' dăspărțânel kaș te pe' bolden
pal-o kher. O Gheorghe le' del le cyhiênghe
kât'i iekh patrin te lenghe phenel:

Te fișkurinen laha kaș te ame' arakhas
mai it'o.



Dikhel le iakhența mai teile k-o bar kai hino paš-ado baro kher. O kham jal mașk-o' bortâ bareakire te mikhel p-o tolt'iși modeluri.

Jal te mai it'o te dikhel ke atuncyi kana jal it'o, o' modeluri bareakire-khameskire anen LESKE goud'i sar dith'olas e lumè d-and-o treno, kana vo has varikana mekaniko k-o' trenuri.

Te jalas mașk-o' munțâ te nakhelas paš-o' pan'è, mala gurun'ența te bakrența, paš-o' buto cyiriklè te pilangăuri.

Peskire țâne radioho kai le' lelas lèhè and-o' trenuri, and-o' gări, and-o' kabin'i lokomotivenghire elektriho vò kana te kana aburența, sèvore penghire panourența, te sar jalasa peske and-o' thana katar jas pharo, and-e larma te mel, da' leske le' cyailiolas but.

E umbra kat-o rai Gheorghe anel tuke goud'i pal-o' bârș kana has mekaniko, numa' vo șainelas te la dikhel. Vaș-okolaver, o rai Gheorghe hin iekh manuș bikhereskiro, invizibilo.

Dikhel ke le' kerel variso, k-o ponro, k-o kălkăio, iai, iekh țâno bar leske ghilea and-e talpa kat-o' purane bokòncyè kai na mai hin len nicyi kulòre.

Kana dikhel mai mișto, dikhel ke iekh kotor baro talpakiro pe' puterd'a.

*O Ministerio vașe odola
Kai-na-n'i-lacyhe*



Da' sè te jal iekh kălkăiòhò avreal, te pe' năkăjinel te mai zurale.

Iekh asfin amaro, amaro kai pe' inkerel de pleòpa thadel lake p-o' pofi kar-o kârlo, sar p-o topogano. Mai del te jal da' mai dikhel variso. Na cyhuvel and-e sama, da' pale mai but pași, e goud'i phenel leske ke nakhlea pașe variso interesanto. Mikhlea pale iekh semno iekha săjataha kai sikad'a kar-o Ministerio vașe odola Kai-na-n'i-lacyhe.

Dikhel pal-e săjata te arisel ande iekh parkarè but bari bute, bute gubelurența kai hin skirinde sèkonfèlo mesajuri: prè but bulin'i, na prè but bulin'i, fără pàrèt'è te but avera. Kalavel e patrin te fiskurinel kaș te aven o' cyhiè.

And-e parkarè, o' gubeli has vazdimena kate iekh mašina bari, verişori le buldozeròhò darano trine şerença, kai cyhudel sè ande iekh mašina kai hal but te kai le' topinel te kerel iekh noro auka pharo, kai hasal zurale.

O' ţâne cyhiè dikhen ròta mirimen te naşen it'o kar-o kontaineri kai hino vazdimen akana kat-e mašina. E Elena hut'el it'o p-e iekh ròta kat-o kontaineri. Ande adè vrèmè, dikhel sar perel lakiri etiketa.

Phenelp-o'litèri:
iekh z g â r i e t u r a -
iekh zgârietura.

E Elena kerel egzercyiţii peskira daa khere, na jal k-e şkòla te kamel but te jal, da' lakiri dai cyiuvel love opre sèkonvar te pe' mut'inel katar beşen akana, kai voi te şai te jal varikana k-e şkòla.



Pe' țârdel kar-o kapako.



Jal and-o kontaineri te arakhel but vid'eri neive te kozî măturakire kai kampireas te aven topimena sostar has len numa' iekh zgârietura.

La arakhl'om! Beșen.


Cyerkunel te puterel o-ndar kat-o kontaineri da' țepen'ind'a.

Iòî na! Varikon te vazdel manghe!




E bari mașina inkerel and-o aiero o kontaineri laha andre te ujarel kai e bari mașina kai topinel te gătunel te e ultimo gubela.

O rai Gheorghe te e Roberta jan penghe it'o palal e maşina bari te dikhel mişto.



E Elena cyigardel:
Darau, tume' mangau!

Kampel te arakhel o than katar şai te pe' oprinel. O rai Gheorghe dikhel iekh butono ţâno, ţâno, opre zurale, k-e savo na şainel te arisel.



E Roberta phenel: da, le' dikhau.

E Roberta hut'el
it'o p-e leskire
dume te arisel
paş-o butono.

Le' apăsânel. Khaici.
Dikhel ke, cyacyi-
cyacyi, na has iekh
butono! Has iekh
than țâno ande
savo kampileas te
spides sar iekh kèiè
țân'i. La Robertake
marel lake zurale
o ilo, sar kana
jalas lake opre
and-o kârlo.

E Elena cyigardel:
Darau, tume' mangau!

E Roberta dikhel sè
rõtă, teile, cyiuvèl
peske o' vasta p-o mui
te pal-odè le' mikhel
teile, sar hin lakiri
suka, kar-o' jeburi.
Arakhel iekh agrafa.

Voi na kidel peske nicyiiokhar o' bala, da' phenen lake sèkonvar te
le' inkerel kerde şukara ke şai te aven dada. Te von cyacyi na kamena
iekh cyhei le balența kălcymena, sar phenen o' daiè kat-o programo.

Kalavel e agrafa d-and-o jebo. Cyerkunel te la vortinel. Hin pharo, da'
na pe' mikel. La vortinel te te pe' limel k-o' naiè. Spidel it'o e agrafa
othe kai kampileas te avel o butono. E maşina bari pe' oprinel sè.


Ketane la kalaven la Elena d-and-e gubela.

Ketane arakhen
and-okolavera
gubeli
sèkonfèlo.

Bokòncyè mai but kulorența, cyacyi te phenau, vaşe iekh ponro te
okover, da' neive! Arakle te baterii vaş-o țâno radiouo. Arislea te e
cyòra te sèvore pe' bukurinde te khelde penghe fericyimena!

Bokòncyè

baterii



Pale mai but bärş, s-ol trin
vazdinde o Ministerio vaşe
odola Kai-hin-lacyhe kai
nicyi iekh manuş, nicyi
animalè, na n'i mikle
fără iekh kher lacyho.

Kai / o' khera/
te o' khanghirè
nanghe hine
folosâmena
akana vaş-o'
manuşa te vaş-o'
animalè.

Cyhavenţa kai pe' khelen
sèvore cyhavenţa, kai jan k-e
şkòla te and-e sèkon n'ilai pe'
mai keren konkursuri kai pe'
den p-o' derdeluşuri p-o'
prokouţuri pherde balòn'enta
bare sopen'òhò.

Cyiusinaaaaaau!





Povèstè kerd'i pal-o cyacyipen